

5. INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

February 07-08, 2021

Paris - FRANCE

Proceedings book

Editor:

Dr. Crisanto E. Avila

ISBN – 978-605-70216-9-4

**5. INTERNATIONAL PARIS
CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES**

**February 07-08, 2021
Paris - FRANCE**

Proceedings book

**Editor:
Dr. Crisanto E. Avila**

**All rights of this book belong to IKSAD Global Publishing House
Authors are responsible both ethically and juristically
IKSAD Globa Publications - 2021©
Issued: 24.02.2021**

ISBN - 978-605-70216-9-4

UNESCO-DA AZƏRBAYCAN İZLƏRİ

TRACE OF AZERBAIJAN IN UNESCO

Ağayev Emil Raul oğlu

ADPU-nəznində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji kollecinin müəllimi

Azərbaycan turizm və menecment universiteti “ictimai fənlər” kafedrasının müəllimi

ORCID NO: 0000-0001-9354-0839

Özət

Azərbaycan dünyanın ən qədim, zəngin tarixə malik olan xalqlarından biridir. Bizim düşmənlərimiz tərəfindən daima milli irsimizə qarşı özününküləşdirmə siyasəti aparılsada, ölkəmiz daima beynəlxalq arenada bu addımların qarşısını almışdır. Dünya xalqlarının irsini özündə qoruyub saxlayan UNESCO müasir tarixi mərhələdə də əsas yer tutur. UNESCO-da o cümlədən Azərbaycanın mədəni irsinin incilərinin siyahıya salınması dövlətimizin bu qurumla olan tarixi əlaqələrinin möhkəm olduğunu sübut edir. Ümummillə lider Heydər Əliyevin dövründən əsası qoyulan Unesco-Azərbaycan əlaqələri müasir tariximizdə ölkənin birinci xanımı tərəfindən yüksək səviyyədə inkişaf etdirilir. Ölkəmiz Unesco-ya 1992-ci ildə qəbul edilmişdir. Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva 2004-cü UNESCO-nun xoşməramlı səfiri adına layiq görülərək, mədəni əlaqələrimizdə yeni bir səhifə açıldı. İçərişəhər memarlıq kompleksi (Qız qalası və Şirvanşahlar Saryı Kompleksi də daxil olmaqla) (2000), Qobustan Dövlət Tarixi-Bədii Qoruğu (“Qobustan Qaya Sənəti Mədəni Landşaftı”)(2007), “Xan Sarayı ilə birgə Şəkinin tarixi mərkəzi” (2019) UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmişdir. UNESCO ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsində, mədəni irsimizin qorunması və dünya miqyasında təbliğində əvəzsiz xidmətləri olan Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın dəstəyi ilə “Nar bayramı, ənənəvi nar festivalı və mədəniyyəti”, “Dədə Qorqud irsi: Dastan mədəniyyəti, xalq nağılları və musiqisi”, kamança hazırlanması və ifaçılıq sənəti, dolma hazırlama və paylaşma ənənəsi, Azərbaycan muğam ifaçılığı, lavaş bişirmə və paylaşma ənənəsi, Lahıç misgərlik sənəti, aşiq sənəti, Novruz bayramı, xalça sənəti, tar ifaçılığı, kəlağayı sənəti, “Nar bayramı, ənənəvi nar festivalı və mədəniyyəti” UNESCO-nun Bəşəriyyətin Qeyri-Maddi Mədəni İrsi üzrə Reprəzentativ Siyahısında, həmçinin Çovqan-ənənəvi Qarabağ atüstü oyunu və “Yallı (Köçəri, Tənzərə), Naxçıvanın ənənəvi qrup rəqsləri”nin isə UNESCO-nun təcili qorunmaya ehtiyacı olan qeyri-maddi mədəni irs siyahısında yer alır.

Azərbaycan izləri Unesco-da indiki mərhələdə işğaldan azad edilən Qarabağın milli irsi ilə daha da zənginləşdiriləcəkdir.

Açar sözlər: Azərbaycan, Unesco, Mehriban Əliyeva, Qarabağ, Şuşa

Abstract

Azerbaijan is one of the most ancient nations in the world with a rich history. Although our enemies have always pursued a policy of appropriation against our national heritage, our

country has always prevented these steps in the international arena. UNESCO, which preserves the heritage of the peoples of the world, occupies a central place in the modern historical stage. The listing of pearls of Azerbaijan's cultural heritage in UNESCO, as well as in Azerbaijan, proves the strong historical ties of our state with this organization. Unesco-Azerbaijani relations, founded during the time of national leader Heydar Aliyev, are being developed at a high level in our modern history by the First Lady of the country. Our country was admitted to Unesco in 1992. The First Lady of Azerbaijan Mehriban Aliyeva was awarded the title of Goodwill Ambassador of UNESCO in 2004, and a new page was opened in our cultural relations. Icheri Sheher architectural complex (including Maiden Tower and Shirvanshahs Saryy Complex) (2000), Gobustan State Historical-Artistic Reserve ("Gobustan Rock Art Cultural Landscape") (2007), "Historical Center of Sheki together with Khan Palace" (2019) UNESCO is included in the World Heritage List. "Pomegranate Holiday, Traditional Pomegranate Festival and Culture" with the support of First Vice President of the Republic of Azerbaijan, President of the Heydar Aliyev Foundation, Goodwill Ambassador of UNESCO and ISESCO Mehriban Aliyeva, who has rendered invaluable services in expanding cooperation with UNESCO, protection and promotion of our cultural heritage worldwide. "Heritage of Dada Gorgud: Epic culture, folk tales and music", kamancha making and performing art, dolma making and sharing tradition, Azerbaijani mugam singing, lavash cooking and sharing tradition, Lahij coppersmith art, ashug art, Novruz holiday, carpet art, tar performance, kalagai art, "Pomegranate holiday, traditional pomegranate festival and culture" in the UNESCO Representative List of Intangible Cultural Heritage of Humanity, as well as Chovgan - traditional Karabakh fire game and "Yalli (Kochari, Tanzara), traditional group dances of Nakhchivan" and is on UNESCO's list of intangible cultural heritage in urgent need of protection.

The traces of Azerbaijan will be further enriched by the national heritage of Karabakh, which was liberated from occupation at this stage at UNESCO.

Keywords: Azerbaijan, UNESCO, Mehriban Aliyeva, Karabakh, Shusha

Giriş

Müasir dünyada baş verən geosiyasi dəyişmələrin inkişafı, mədəniyyətlərin yeniləşməsi, artıq ölkələrin öz tarixini qorumaqları üçün yeni bir səhifə açır. İncəsənət, mədəni, tarixi sərvətlərin qorunması hər zaman prioritet vəzifələrdən biri sayılır. Çünki bütün sadaladıqlarımızın hər biri ölkənin milli kimliyini sübut edir. Dünya xalqlarının irsini özündə qoruyub saxlayan UNESCO müasir tarixi mərhələdə də əsas yer tutur. UNESCO-da o cümlədən Azərbaycanın mədəni irsinin incilərinin siyahıya salınması dövlətimizin bu qurumla olan tarixi əlaqələrinin möhkəm olduğunu sübut edir. Ümummillə lider Heydər Əliyevin dövründən əsas qoyulan Unesco-Azərbaycan əlaqələri müasir tariximizdə ölkənin birinci xanımı tərəfindən yüksək səviyyədə inkişaf etdirilir. Ölkəmiz Unesco-ya 1992-ci ildə qəbul edilmişdir. Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva 2004-cü UNESCO-nun xoşməramlı səfiri adına layiq görülərək, mədəni əlaqələrimizdə yeni bir səhifə açıldı.

Unesco-da Azərbaycan izləri

Azərbaycan öz zəngin irsinə görə daima dünya xalqlarının diqqət mərkəzində olmuşdur. Dünyanın irs siyahısını qoruyan Unesco-da ölkəmizin tarixi irsi qorunub saxlanılır.

2000-ci il 27-noyabr-2 dekabr tarixində Avstraliyanın Kerns şəhərində keçirilən UNESCO-nun Ümumdünya Mədəni İrs Komitəsinin 24-cü sessiyası çərçivəsində Azərbaycanın tarixini özündə birləşdirən Qız Qalası və Şirvanşahlar Sarayı ilə birgə İçərişəhərin Ümumdünya İrs Siyahısına salınması haqqında məsələyə baxılmış və Bakı şəhərinin tarixi mərkəzi olan İçərişəhər memarlıq kompleksi (Qız qalası və Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi də daxil olmaqla) Ümumdünya Maddi-Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir.

Qayaüstü təsvirləri ilə diqqəti cəlb edən Qobustan Dövlət Tarixi-Bədii Qoruğu (“Qobustan Qaya Sənəti Mədəni Landşaftı”) 2006-cı ildə milli status alıb, 23 iyun - 2 iyul 2007-ci il tarixində Yeni Zelandiyanın Kraystçorç şəhərində keçirilən UNESCO-nun Ümumdünya Mədəni İrs Komitəsinin 31-ci Sessiyası çərçivəsində Ümumdünya Maddi-Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir.

Azərbaycanın unikal memarlıq abidələrindən biri sayılan, 2019-cu ilin iyulun 7-də isə Bakı Konqres Mərkəzində keçirilən UNESCO-nun Ümumdünya İrs Komitəsinin 43-cü sessiyasının növbəti iclasında Azərbaycanın “Xan Sarayı ilə birgə Şəkinin tarixi mərkəzi” adlı nominasiyası UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva Xan Sarayı ilə birgə Şəkinin tarixi mərkəzinin UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilməsi münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik etmişlər.

Bütün dünyanı heyran edən Azərbaycan musiqisi, ifaçıları daima Unesco-nun keçirdiyi tədbirlərdə fəal iştirak edirlər. 7 noyabr 2003-cü il tarixində Azərbaycan muğamı UNESCO tərəfindən Bəşəriyyətin Qeyri-Maddi İrsinin şah əsəri elan olunmuşdur. 2008-ci il 4-8 noyabr tarixində Türkiyənin İstanbul şəhərində keçirilmiş UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 3-cü sessiyasında Azərbaycan muğamı UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir. Bundan sonra muğam sənətimizə diqqət və qayğı daha da dövlət səviyyəsində artmağa başladı. Xüsusilə Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondunun muğam sənətimizin qorunması və inkişafı ilə bağlı bir sıra uğurlu tədbirlərin həyata keçirilməsi bu sahədə böyük inkişaf, canlanmaya səbəb oldu. Bakıda milli elementlərlə zəngin olan Beynəlxalq Muğam Mərkəzi tikildi. Bu sahədəki uğurlardan danışıarkən Azərbaycan muğam antologiyasının, Qarabağ xanəndələri albomunun hazırlanmasını, Azərbaycanda keçirilən beynəlxalq muğam müsabiqələri və s. misal göstərmək olar.

Azərbaycan aşiq ifaçılıq sənəti 2009-cu ilin 28 sentyabr-2 oktyabr tarixlərində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Abu-Dabi şəhərində keçirilmiş UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Qorunması üzrə Komitəsinin 4-cü sessiyası zamanı təşkilatın Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Repräsentativ siyahısına daxil edilmişdir. Bu hadisə aşiq sənətinin Azərbaycan milli- mədəni irsinin ən qədim nümunələrindən biri olduğunu beynəlxalq səviyyədə bir daha təsdiqləyir.

Milli adət ənələrimizi özündə birləşdirən Novruz bayramı 28 Sentyabr - 2 oktyabr 2009-cu il tarixində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Abu-Dabi şəhərində keçirilmiş UNESCO-nun qeyri - Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 4-cü Sessiyası çərçivəsində

qəbul edilmiş qərara əsasən, Novruz çoxmillətli nominasiya (Azərbaycan, Hindistan, İran, Qırğızıstan, Pakistan, Türkiyə, Özbəkistan) kimi UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Representativ Siyahısına daxil edilmişdir. 23 fevral 2010-cu ildə isə BMT Baş Assambleyasının 64-cü sessiyasının iclasında mart ayının 21-i "Beynəlxalq Novruz Günü" elan edilmişdir.

Öz naxışları, xalça tarixi ilə dünyaya səs salan Azərbaycanın bu irsinin də Unesco-da izlərinin olması bizim xalqımız üçün mədəni nailiyyətdir. 2010-cu ilin 15-19 noyabr tarixində Keniyanın Nayrobi şəhərində keçirilən UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 5-ci sessiyasında Azərbaycan xalçaçılıq sənəti bu mötəbər qurumun Ümumdünya Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Representativ siyahısına daxil edilib.

2012-ci il dekabrın 3-dən etibarən Fransanın Paris şəhərində UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 7-ci sessiyası keçirilmişdir. Dekabrın 7-də yekunlaşmış sessiyada UNESCO-nun Bəşəriyyətin Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Representativ siyahısı müzakirə olunub və "Simli musiqi aləti tarın hazırlanma və ifaçılıq sənəti" UNESCO-nun Bəşəriyyətin Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Representativ siyahısına daxil edilib. Azərbaycanda bu sənətin inkişafı daima dövlətin diqqət mərkəzində olmuşdur.

Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın uğurlu mədəni-siyasi əlaqələrin inkişaf etdirilməsində göstərdiyi nailiyyətlərdən biri də 3 dekabr 2013-cü il tarixdə UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin Bakıda keçirilən 8-ci sessiyasında Qarabağ atüstü oyun ənənəsi - Çövkən UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Representativ siyahısına daxil edilib.

Ölkəmizin geyim tarixi də zəngin və özünəməxsusluğu ilə seçilir. UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 2014-cü il noyabrın 24-28-də Parisdə keçirilən 9-cu sessiyasında Azərbaycan kəlağayı sənəti "Qadın ipək baş örtüyü kəlağayının ənənəvi hazırlanma və daşınma mədəniyyəti və onun simvolikası" adı ilə UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Representativ Siyahısına daxil edilib.

Bizim milli-mədəni irsimizi daima ermənilər öz adlarına çıxarmağa çalışsalar da heç bir zaman buna nail ola bilməmişlər. UNESCO-nun 2014 cü ildə Parisdə keşirilən Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 9-cu iclasında Ermənistan tərəfindən UNESCO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Representativ siyahısına lavaş "erməni çörəyi lavaşın hazırlanması ənənələri" kimi təqdim edilsə də, Azərbaycan tərəfi buna qəti surətdə etiraz edib. Bununla da Ermənistanın növbəti təxribatının qarşısı alınıb. Növbəti uğurlu qələbələrımızdən biri 2016-cı ilin 28 noyabr – 2 dekabr tarixində Efiopiyanın Əddis-Əbəbə şəhərində keçirilmiş UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 11-ci sessiyada Azərbaycanın təşəbbüsü ilə Azərbaycan, Türkiyə, İran, Qazaxıstan və Qırğızıstan tərəfindən UNESCO-ya birgə təqdim edilən "Lavaş, katırma, jupka, yufka – nazik çörəyin hazırlanma və paylaşma mədəniyyəti" UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Representativ Siyahısına daxil edilib.

Bundan əlavə "Lahıç misgərlik sənəti" (2015), "Azərbaycan dolması" (2017), "Kamança sənəti" (2017), "Yallı (Köçəri, Tənzərə), Naxçıvanın ənənəvi qrup rəqsləri" (2018), "Nar bayramı, ənənəvi nar festivalı və mədəniyyəti" (2020), "Azərbaycan

miniatur sənəti” (2020) milli-mədəni nümunələrimiz Unesco-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil edilmişdir.

2020-ci ildə Azərbaycan dövlətinin 30 ildən çox işğal altında qalan Qarabağımızı işğaldan azad etməsi nəticəsində milli-mədəni irsimizə ermənilər tərəfindən soyqırım edilmişdir. Unesco Qarabağdakı abidələrin bərpası və irs siyahısında qorunub saxlanması üçün yeni uğurlu addımlar üzərində işləməlidir.

Nəticə

“Unesco-da Azərbaycan izləri” elmi məqaləsinin əsas nəticələri aşağıdakılardır:

1. Məqalədə Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın ölkəmiz və Unesco arasında olan əlaqələrin inkişaf etdirilməsinə geniş yer ayrılmışdır.

2. Hər bir milli mədəni irsimizin Unesco-nun irs siyahısına salınma tarixi düzgün və dəqiq şəkildə məqalədə öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan-Unesco əlaqələri bu gündə özünün ən yüksək mərhələsini yaşayaraq, gələcək nəsillərə irsimizin düzgün, dəqiq şəkildə ötürülməsi üçün əsas rol oynayır.

Ədəbiyyat siyahısı

1.Ələkbərova Ə. “Mehriban Əliyeva-Azərbaycan mədəniyyətinin hamisi”, Şərq-qərb 2018, 208 s

2.Nərimanoğlu M.”Unesco-Azərbaycan əməkdaşlığının yeni perspektivləri”, Azərbaycan 2015, 29 noyabr, s 4

3.Mükərrəmoğlu M. “Unesco-Azərbaycan: əməkdaşlığın yeni mərhələsi”, Xalq qəzeti 2013, 26 dekabr, s 5

4. <https://unesco.preslib.az/az/page/FKfiS2wHjn>